

2 БОРТЬБА ЗА МОЛОДІ УМИ
Як Україна створює умови для навчання вступникам з ТОТ

3 ЗАПРОШУЄМО В ГОСТІ
Проект «Схід NOW» запускає роботу культурно-освітнього центру у Львові

6 НІЧОГО, ОКРІМ ЛЮБОВІ
Переселенка з Донеччини вирощує полуницю, огірки та помідори на Київщині

7 ПЕРЕТВОРИТИ ХОБІ НА БІЗНЕС

8 АЗОВСЬКІ ХВИЛІ – СКЛАДОВА МОЄЇ КРОВІ
Молода дизайнерка переосмислює бренд міста Марії

СХІД NOW

№6 (47)
червень
2025

БЕРЕГІНЯ
МАРИУПОЛЬСЬКА
АСОЦІАЦІЯ ЖІНОК

БЕЗОПЛАТНО

РЕДАКЦІЙНЕ

ВПЕРТО ТРИМАТИСЯ РАЗОМ

Дорогі читачі, ми повертаємося до вас з новим випуском, бо хочеться знову зафіксувати просте: де ми є, що нас тримає, і чому це має значення.

Коли ми готували номер, ця дерев'яна мапа ручної роботи нагадала нам образ країни, яка пройшла кризу вогонь і подекуди обпалена війною. Деякі місця на Донеччині, Луганщині, Запоріжжі, Херсонщині, Харківщині, Сумщині стали пам'яттю, деякі знову і знову відлунюють у новинах, обертаючись втратами найдорожчих. Вони – як поранене тіло, яке жевріє тільки завдяки впертості та любові. Як клаптики закривавленої вишитої сорочки, які тримаються на тонкій, однак міцній та впертій нитці.

Так, ми, українці, вперті. І самі про себе з гордістю кажемо: «Се таке, що не уступить ні кінному, ні пішому». І так, інколи це дратує світ, який звик до гнучкості. Але без цієї впертості нас би вже не було. Ми вперто вкорінені в цю землю, на тому й стоїмо. Ми не шукаємо, де легше. Ми шукаємо, де наше. І повертаємося туди знову і знову – як не фізично, так думкою, спомином, сном.

А газета «Схід NOW» повертається словом. Вона створена переселенцями зі Сходу для переселенців зі Сходу завдяки підтримці платників податків Німеччини. Двічі на місяць ми зустрічаємося з вами у наших переселенських справах, а щодня – чекаємо ваших відгуків та пропозицій щодо змісту і тем публікацій на редакційну пошту eastnowred@gmail.com або через сайт shidnow.com.ua.

Разом ми зможемо більше!

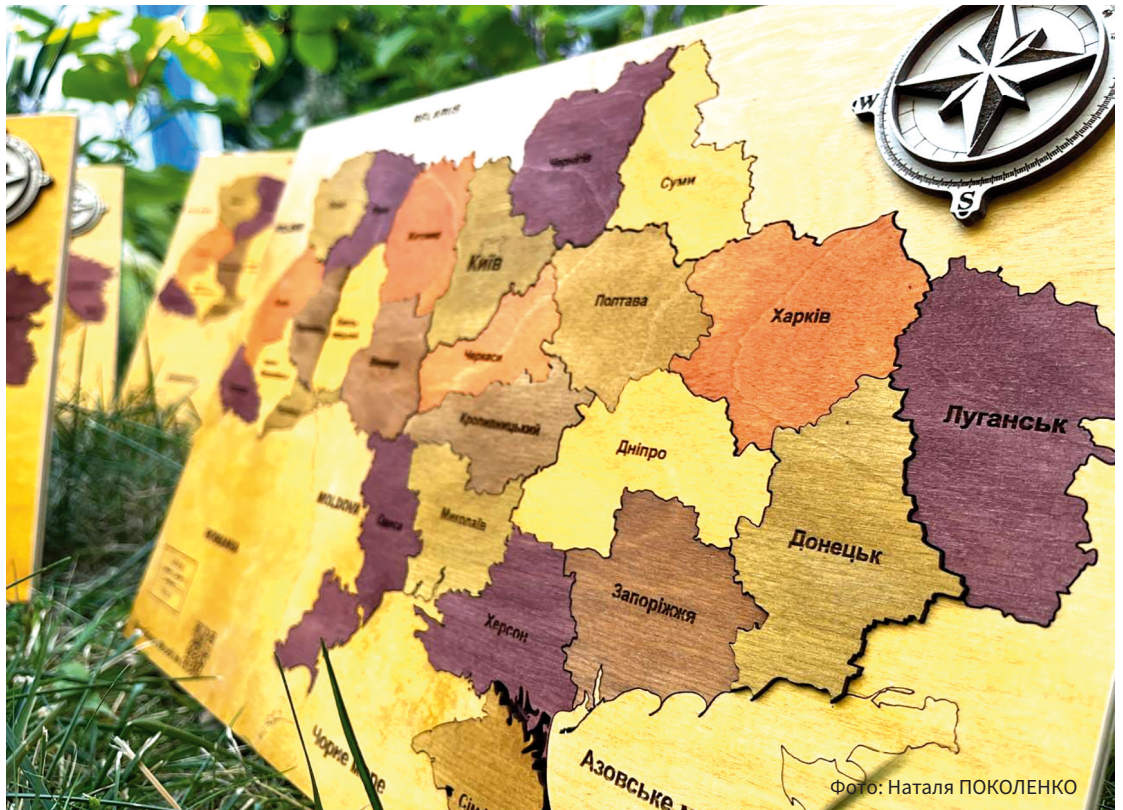

Фото: Наталя ПОКОЛЕНКО

ВАЖЛИВЕ

І В ГОРІ, І В РАДОСТІ

Якби ми могли обирати собі старість, навряд чи бодай хтось обрав стати одночасно вкрай німечним, залишитися без дому та тікати від війни, а головне – не мати поруч когось, хто міг би підтримати. В шелтері на Франківщині, обласнованому Благодійним фондом «Схід-СОС» та Снятинською громадою, живуть переважно самотні старенькі, але дехто має рідних, що не можуть або не бажають піклуватися про них в евакуації.

Історії мешканців цього шелтера, яке вони інколи вже називають домом, вражають. Як і унікальний досвід створення таких місць, де попри все допомагають гідно проходити цей етап життя – і в горі, і в радості...

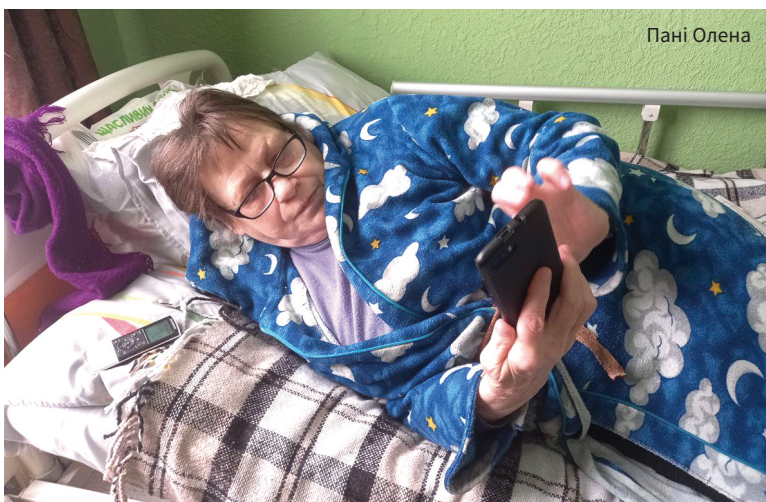
ПАНІ ОЛЕНА: НОШУ СЕБЕ НА РУКАХ

Син Олени Борисівни зараз лікується після поранення у шпиталі за дві години їзди від неї. «Пошто-паній весь», – каже вона, витираючи слези. Нещодавно волонтери возили її побачитися. Він вийшов у скверик на лавочку, вона аж сплеснула руками: у тебе що, немає шкарпеток? Чому не сказав, мама купила б...

– А він: в мене ноги горять вогнем, не можу нічого вдягати. Там стільки уламків, що не порахуєш. І деякі, кажуть лікарі, так на все життя й залишаться, – каже пані Олена.

Вона показує на телефоні фото сина – яким він був до війни, і те, яке зробили у шпиталі: схудлий чоловік з втомленими очима обіймає маму. ▶

Закінчення на стор. 4-5

Пані Олена

НОВИННЕ

УКРЗАЛІЗНИЦЯ ЗАПУСКАЄ НОВИЙ ПОЇЗД ІВАНО-ФРАНКІВСЬК – КРАМАТОРСЬК

Це один з найдовших маршрутів, що сполучить Прикарпаття з Донеччиною. Маршрут поїзда охоплюватиме 9 областей України, а його протяжність становитиме 1358 км.

Поїзд курсуватиме через Львів, Київ, Гребінку, Лубни, Миргород, Полтаву, Берестин, Лозову, Близнюки, Барвінкове та Слов'янськ.

Перші рейси з Івано-Франківська відбудуться з 29 червня, з Краматорська – з 30 червня. Відправлення з Івано-Франківська: 21:52, прибуття до Слов'янська – 18:05 наступного дня, до Краматорська – 18:28.

Відправлення з Краматорська: 19:20, зі Слов'янська – 19:40, прибуття до Івано-Франківська – 16:45 наступного дня.

Продаж квитків стартуватиме за 20 днів до дати відправлення поїзда в мобільному застосунку, на сайті booking.uz.gov.ua та в касах вокзалів.

ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ ПРОПОНУЄ 7 ТИСЯЧ ЄВРО ДЛЯ ЗАПУСКУ БІЗНЕСУ

Червоний Хрест України у партнерстві з Австрійським Червоним Хрестом оголошує про старт 4-ї когорти програми REDpreneur.UA: нові можливості для розвитку бізнесу в Україні.

Мета програми – розвиток підприємницьких навичок, трансформація бізнес-ідей у реальний бізнес-план з подальшою реєстрацією та запуском бізнесу. Пропонується комплексна освітня програма з індивідуальною підтримкою. За підсумками навчання передбачено можливість отримання гранту на запуск або відновлення бізнесу в розмірі 7 000 євро.

Хто може подаватися: ініціатори бізнес-ідей по всій Україні, які хочуть започаткувати або відновити свій бізнес.

Дедлайн: до 26 червня 2025 року.

Більше інформації за посиланням surl.cc/lmgvaz.

ГРАНТ ДЛЯ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ БІЗНЕСІВ НА ФІНАНСУВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ТОРГОВИХ МАРОК

На 2025 SME Fund подовжує рік свою програму з підтримки українських підприємств у отриманні прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Це ініціатива Європейської комісії, що реалізується Відомством з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO). Грантова підтримка здійснюється через надання ваучерів на відшкодування витрат.

2025 року для малих і середніх підприємств по всій Україні доступні ваучери на відшкодування витрат щодо зборів за реєстрацію торговельних марок та промислових зразків у EUIPO, патентування тощо. Дедлайн: до 5 грудня 2025 року (якщо бюджет не буде вичерпано раніше).

Для участі у програмі SME Fund 2025 необхідно створити обліковий запис користувача та зареєструватися за посиланням surl.li/blviya. Більше інформації за посиланням surl.cc/lodxlb.

Скільки українських дітей закінчили школу в цьому році на тимчасово окупованих територіях України? Ви не знайдете відповіді на це питання, тому що такої статистики в Україні не існує. Ми не знаємо точно, скільки дітей знаходиться там, по той бік лінії фронту, скільки з них ходить в школу, в садочки, скільки їх обирає продовжувати навчання. Але, попри це, Україна продовжує боротися за своїх дітей, щороку витягуючи із окупації сотні і тисячі молодих людей. Скільки їх – справжніх патріотів, які обирають Україну? Як змінюється кількість бажаючих вступати в українські університети? Які правила для них підготував український уряд цього року? Ось про це і розповімо.

Фото: Дмитро ЧИЧЕРА

БОРОТЬБА ЗА МОЛОДІ УМИ

Як Україна створює умови для навчання вступникам з ТОТ

ПІДСТУПНА СТАТИСТИКА

Згідно статистики, яку надає Міністерство освіти та науки, щороку, починаючи з 2014-го, кількість вступників, які виїжджають із окупації або прифронтових населених пунктів і вступають в українські заклади вищої освіти (ЗВО), стабільно зростає.

2016 року вступників з ТОТ Донеччини і Луганщини було 855, із Криму – 153 людини.

2017 року вступників з Донеччини і Луганщини було вже 1 346, а з Криму – 204.

2018 року абітурієнтів з окупованого Сходу було 1 522, а з Кримського півострова – 254.

2019 року в українські вищі вступили 1 600 абітурієнтів з Донеччини і Луганщини та 265 людей із Криму.

– До ковіду ситуація розвивалась так, що ми кожного року бачили зростання кількості абітурієнтів із ТОТ, – розповіла «СхідNOW» директорка освітнього центру «Донбас – Україна» та «Крим – Україна» Донецького національного університету імені Стуса Ганна Павлова. – Але 2020 року росіяни через ковід закрили кордони, дітям стало дуже важко виїжджати із окупації. Після початку повномасштабної війни тенденція скорочення вступників із ТОТ зберігається. Якщо раніше таких дітей у нас в університеті були десятки, то зараз – одиниці. Станом на зараз ми поки що не маємо жодної заяви на вступ, хоча зазвичай абітурієнти з ТОТ починають дзвонити та дізнаватися правила вступу задовго до початку вступної кампанії.

Менше з тим, згідно офіційної статистики МОН, кількість вступників із ТОТ продовжує зростати. 2023 року вступників, місцем проживання яких зазначена тимчасово окупована територія Донеччини, Луганщини, Херсонщини та Запоріжжя, було 4 895 людей, із Криму – 86. 2024 року став рекордним – за-

гальна кількість абітурієнтів, які були зареєстровані на ТОТ та вступили до українських закладів вищої освіти, склала 10 029 людей. Це практично вдвічі більше, ніж за попередній рік.

Але експерти застерігають від зайвого оптимізму. По-перше, у порівнянні з 2014 роком значно розширилася

спільній роботі з громадським сектором в цьому напрямку, були виправлені деякі проблемні моменти.

З ЯКИМИ ПРОБЛЕМАМИ СТИКАЮТЬСЯ ВСТУПНИКИ З ТОТ

Найбільша складність для молоді в окупації – це сам виїзд на підконтрольну терито-

стосуватися до нових умов, а ще – вирішувати не тільки проблеми з навчанням, а й що поїсти, де взяти гроші на забезпечення свого життя, бо стипендії не вистачає. В деяких університетах – зокрема ДонНУ імені Стуса – досі немає власних гуртожитків, а ті, які їм надають у користування, в такому стані, що студенти жити там відмовляються.

– Для вступників із ТОТ є дуже складним орендувати житло, батьки часто залишаються в окупації і не можуть сплачувати оренду, тож питання гуртожитків гостре, – каже Ганна Павлова.

За словами директорки освітнього центру «Донбас-Україна», «Крим-Україна» ПДТУ Приазовського державного технічного університету Олени Балалаєвої, діти, які вступають до них з ТОТ, дуже вмотивовані, вони ретельно готуються до вступу, хоча для них така підготовка є складнішою. Більшість з них з успіхом вступає на бюджет за квотою-2. Це квота, яка спеціально виділяється державою для молоді з окупованих територій та прифронтових громад.

– Я сама викладаю в групах, де є студенти з ТОТ, і я б не сказала, що помітні відмінності з дітьми, які навчалися на підконтрольній території, – каже Олена Балалаєва.

ДОКУМЕНТИ, ЯКІ ПОТРІБНО ПОДАТИ ДО ОСВІТНЬОГО ЦЕНТРУ

- ☑ Заява.
- ☑ Сертифікат зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) або національного мультипредметного тесту (НМТ) за бажанням.
- ☑ Довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи (за наявності).
- ☑ Документ, що посвідчує особу, а за його відсутності – свідоцтво про народження.
- ☑ Чотири кольорові фотокартки (3 x 4 см).
- ☑ Документ про освіту державного зразка та додаток до нього (за наявності).
- ☑ Довідка про успішне проходження річного оцінювання та державної підсумкової атестації уповноваженого закладу загальної середньої освіти в рік вступу (за відсутності документа про освіту державного зразка та додатку до нього). Довідка є підставою для участі в конкурсі без подання сертифікатів ЗНО або НМТ.

територія окупації, відповідно й абітурієнтів звідти стало більше. Ну, а по-друге, згідно з даними моніторингу, який щороку здійснює ГО «Центр громадянської просвіти «Альменда», на фоні загального зростання є зниження кількості вступників з територій, які окуповані з 2014 року. Наприклад, 2024 року кількість таких вступників зменшилась на 40% у порівнянні з 2023-м, що є тривожним дзвіночком та може означати загальну тенденцію зниження попиту на вступ до українських закладів.

Тож очевидно, що чим довше триває окупація, тим важче утримувати молодь в сфері впливу України. Однак український уряд створює умови, щоб здолати перешкоди, з якими стикаються молоді люди, обираючи майбутнє з Україною. По результатах аналізу вступної кампанії минулого року,

рїю. Для цього потрібні гроші, яких в родини часто немає. А якщо батьки проти виїзду дитини та її вступу до українського ЗВО, то допомогти дитині просто нема кому.

Друга проблема – моральна і матеріальна адаптація. Молодим людям доводиться при-

Олена БАЛАЛАЄВА, директорка освітнього центру «Донбас-Україна», «Крим-Україна» ПДТУ Приазовського державного технічного університету:

– Ми створюємо максимально теплі, комфортні умови. Зберігаємо повну анонімність, якщо дитина досі знаходиться в окупації. Якщо вступник не має українського атестату про освіту, ми направляємо його в школу, яка закріплена за освітнім центром (в ПДТУ це школа №54), там йому допоможуть скласти екстерном іспити з української мови та літератури, історії, й отримати український атестат про загальну середню освіту.

Далі вступник проходить співбесіду за чотирма предметами – українська мова, історія, математика та предмет за вибором абітурієнта. За необхідності співбесіду також можемо провести онлайн. Багато вступників з ТОТ обирають саме такі вищі навчальні заклади, які мають можливість дистанційного викладання.

ПРАВИЛА ВСТУПУ, УХВАЛЕНІ ЦЬОГО РОКУ ДЛЯ ВСТУПНИКІВ З ТОТ

- ☑ Тепер можна подавати документи онлайн, надсилаючи фотокопії або сканкопії.
- ☑ Не потрібно складати Національний мультипредметний тест.
- ☑ Можна не мати українських документів про освіту – їх допоможуть отримати в освітніх центрах «Донбас – Україна», «Крим – Україна».
- ☑ Співбесіда замість НМТ може проводитися дистанційно, на платформі Google-meet.
- ☑ Абітурієнтам з ТОТ, які вступають на бюджет, гарантується соціальна стипендія та безкоштовне місце в гуртожитку.

ЯКІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ ТА УНІВЕРСИТЕТИ НАЙЧАСТІШЕ ОБИРАЮТЬ АБІТУРІЄНТИ З ТОТ

Пріоритети вступників рік від року змінюються, проте є п'ятірка популярних спеціальностей, які щороку збирають найбільше заяв – це менеджмент, право, комп'ютерні науки, іноземні мови та психологія. Останній рік, зазначають в МОН, серед вступників зростає популярність спеціальностей соціальної скерованості.

Серед університетів найбільш популярні Східноукраїнський національний університет імені Даля, Приазовський державний технічний університет, Горловський інститут іноземних мов.

– Я думаю, що дітям з окупованих територій легше вступати до нашого університету, тому що ми такі ж релоковані, як і вони самі. Тож ми можемо краще порозумітися, – висловила свою думку керівниця освітнього центру «Донбас – Україна», «Крим – Україна» університету імені Даля Олена Середя.

Цього року прийом заяв на вступ до університетів розпочнеться 1 липня. Скільки серед нових студентів буде дітей, які вирвалися із окупації, ми дізнаємось вже у вересні. **СН**

Ганна САВЧЕНКО

ЕКСКЛЮЗИВНЕ

Культурно-освітній центр «Схід NOW» запрацював у травні у Львівській обласній бібліотеці для юнацтва імені Романа Іванчука. Команда «Схід NOW» прагне, щоб він став майданчиком взаємодії між переселенцями та місцевими жителями. В межах роботи центру планується організація заходів, цікавих для людей будь-якого віку. Серед них – лекції з усної історії, які допоможуть зберегти родинну пам'ять та віднайти сили будувати життя на новому місці, тренінги з медіаграмотності та цифрової безпеки, а також зустрічі з цікавими людьми з усієї України.

Фото: Віталій КОЛЕБУНОВ

22 травня 2025 р. 12:12

Вже відбулися три таких зустрічі. 17 травня молодь набилася на лекцію доктора філософських наук Андрія Дахнія «Криза західного світу». 24 травня поціновувачі творчості Костя Гнатенка зустрічали його монодраму «Вірші вголос». А 7 червня журналістка Ольга Телипська представляла серію документальних книг «Чотири голоси війни».

Чому таким популярним для молоді став історик філософії Андрій Дахній? Бо він був гостем-співрозмовником, з яким молоді люди з'ясували, чи можливо якось вплинути на процес деморалізації західного світу. Адже Україна як воююча держава щодня відчуває на собі нерішучість, слабкість, млявість Заходу.

В наш час вкрай важливо мати якісну експертизу того, що відбувається довкола, розповів після лекції студент третього курсу, переселенець з Донеччини Денис. І без таких провідників, як Дахній, вкрай важко не загубитися у нетрях сучасних політичних ігор, усвідомити власне місце у цьому хаосі.

– Дякую організаторам за можливість побачити людину, яка горить своєю справою. Було відчутно, що Дахній не просто читав лекцію, а ділився своїм захопленням темою, – каже Денис. – Мені було цікаво відвідати захід та загалом познайомитися з проектом «Схід NOW». Це дуже важлива ініціатива у наш час – створення майданчика для рефлексії спільних переживань, нових знайомств тощо.

Знаний шоумен, співак і поет Костя Гнатенко завітав у бібліотеку Іванчука з презентацією своєї нової збірки «Скрижалі». Вишукано-філософські вірші він

ЗАПРОШУЄМО В ГОСТІ

Проект «Схід NOW» запускає роботу культурно-освітнього центру у Львові

Андрій Дахній

Ольга Телипська

Костя Гнатенко

невимушено артистично читав під легкий музичний супровід, зриваючи аплодисменти своєї зрілої публіки.

«Ми всі кругого часу діти, А дехто в позачасі вже, І нас нема куди подіти, І нам нема за чим жаліти. Бо доля нас не береже» – поезія Гнатенка занурює нас у роздуми про час і простір, про любов і байдужість, про пам'ять і швидкоплинність життя.

– Мої вірші ясні, – каже Костя Гнатенко. – Я не вигадую ніяких кодів і не бажаю нічого шифрувати, навпаки, хочу бути максимально зрозумілим і відчутим, бо поезія – суголосся душ.

При всьому цьому сам він мислить дуже парадоксально.

тих, хто пережив окупацію, вимушене переселення чи полон. Вони створені на реальних історіях, почутих і записаних з перших вуст. Ці історії не можна забути. А тим паче – замовчати.

«Бігти не можна залишитися» – книга про тих, хто рятувався з окупації та знаходив прихисток у Львові й інших містах.

«Де ти? Місто, країна» – про українців, які опинилися у вимушеній еміграції за кордоном.

«Один на один з ворогом: логіка виживання в окупації» – історії людей, які з вірою в Україну залишилися вірними собі, вижили й врятувалися.

«Іхні хлопчики» – розповіді російських військовополонених, які раптово побачили, що вони не «визволителі», а загарбники.

Залишаючись сильною і чесною перед читачем, Ольга розповіла, як проживала чужі історії всередині себе і як працювала з психологом, щоб не втратити власну цілісність. Ольга говорила про пам'ять – особисту, народну, жіночу. Говорила про війну – не в заголовках, а в долях. Про людей, які залишилися, і про тих, хто поїхав. Про любов, яка витримує відстані. Про життя, яке триває – крізь тривоги, втрати, очікування. А ще – про те, як важливо залишатися людьми. Навіть тоді, коли здається, що на це вже немає сил.

Вже незабаром культурно-освітній центр «Схід NOW» готує для своїх відвідувачів нові цікаві зустрічі. Пропонуємо стежити за ними на нашій фейсбук-сторінці facebook.com/shid.now. CN

Людмила ПУЛЯЄВА

ВАЖЛИВЕ

Закінчення. Початок на стор. 1

«Мене до себе онук хотів забрати, 19 років хлопцю. Але там, де він зараз, теж постійно обстріли, треба ходити до сховища, а я на тих ходунках.

Жінка має вроджену хворобу тазостегнового суглоба: перші роки життя вона провела в гіпсі. До 38 років начебто все було добре: трошки кульгала, але працювала, виховувала двох дітей. А потім – інвалідність 1-ї групи.

– Я ношу себе на руках: спируюсь на ходунки і повільно пересуваюсь. Гуляю інколи, коли тепло. Мені краще спека, ніж холодно: бачите, я, як капуста все на себе натягнула – кровообіг не дуже. Нас привезли сюди на час війни. Але я розумію, що для багатьох – назавжди...

Її будинку в селищі під Покровськом вже немає. Пані Олена бідкається, що по місцевому цвинтарю, де похована її сім'я, їздили танки. І що навряд чи вона колись побачить рідну землю.

– Мені тут дуже подобається: турботливе ставлення персоналу, смачна їжа, зручні палати. Тут у нас живуть й зовсім самотні, а я ж ще не стара і рідні в мене є. У сина квартира у Кривому Розі – якщо залишиться ціла, коли його демобілізують, – міркує пані Олена. – Може, жили б разом...

РАЙСА ІВАНІВНА: ХОЧУ ПОМЕРТИ САМЕ ТУТ

Вона пам'ятає, що одного з волонтерів, які винесли її на покривалі з напівзруйнованого під'їзду, звали Валерою. І що через три дні після евакуації з Курахового її квартира згоріла.

Пані Раїси 80. В неї нікого немає – поховала спочатку доньку, а потім чоловіка. Відтоді 16 років сама.

– Вісім років тому я впала та поламалася. А потім інсульт. І, уявляєте, у мене відняло мову. Лікар, який консулював мене вдома, спитав: а ви співаєте любіть? Я замахала головою – так, так! І він каже: так не соромтесь, співайте, – розповідає жінка. І, хоч тепер вона погано чує і майже не бачить, доволі впевнено говорить. Спрацювало.

– Коли вона співає українські пісні, до нашої палати підходять люди й тихенько слухають. Вона ж їх не бачить, тому й не боїться публіки. А так – це справжні концерти, – каже її сусідка по палаті.

У пані Раїси є далекі родичі – в Австралії та Америці. Але вона не тішить себе надією: каже, що тут вона назавжди.

Євген ГОЛОВАНЕВСЬКИЙ, керівник напрямку «Відбудова» БО «БФ «Схід-СОС»:

– На жаль, в країні існує суттєвий дефіцит такого виду житла, де надаються послуги стаціонарного обслуговування маломобільним людям, які втратили свої домівки та були змушені виїхати через небезпеку. В багатьох таких установах немає вільних місць, кепські умови, і вони працюють за певними критеріями, під які не підпадають евакуйовані з прифронтових територій. Вони актуальні для мирного часу, а реалії війни, на жаль, не враховують.

З 2022 року «Схід-СОС» за допомоги наших партнерів – агенції гуманітарної допомоги протестантських регіональних і вільних церков у Німеччині Diakonie Katastrophenhilfe – ми відремонтували та облаштували майже десять подібних відділень. Снятинська громада – одна з тих, де проявили розуміння важливості таких проєктів та дуже сумлінно поставилися до виконання своїх зобов'язань.

І В ГОРІ, І В РАДОСТІ

Раїса Іванівна

– Знаєте, чого я вже кілька років боялася? Що помру та ніхто не помітить... Буду лежати і гнити у себе в ліжку. А тут не тільки годують та лікують, а й по-людські проводжають: у нас нещодавно жінка померла, то священника запросили, вдягли її красиво, ми усі, хто хотів, були на відспівуванні. Вірите – у нашому віці важливо не тільки, як жити, а й як помирати... Ні, звідси вже нікуди – я хочу померти тут, біля цих добрих людей.

Пані Раїса одночасно сміється й плаче. І розповідає,

що прикипіла душею до дівчинки – доньки однієї з медсестричок. Слепа жінка каже: мені здається, що вона так на мою доньку в дитинстві схожа, то як обійму, усе, кажу – онучечка...

Подолог з фермеркою Тетяною

ФЕРМЕРКА ТЕТЯНА: ТИЖДЕНЬ МОВЧАЛА, БО БОЯЛАСЯ «БАНДЕРІВЦІВ»

Пані Тетяна – справжня «редискова королева»: багато років у селі Олексієво-Дружківці вирощувала овочі та продавала на всіх базарах області й не тільки. Тому для неї,

комунікабельної та говіркої, переїзд на захід країни став справжнім шоком.

– Мені казали, що тут треба виключно українською говорити, а як скажеш хоч слово російською, можуть й побити! То я цілий тиждень мовчала, бо сильно боялася цих «бандерівців», – щиро сміється пані Тетяна. – А тоді вже слово за слово, слово за слово... а вони – нормальні! І ніхто не ображає, хоч спочатку, жартуючи, вони нас «москалями» називали.

Вона каже, що була вражена тим, як тут турбуються про них, завжди намагаються дослухатися до побажань. Сама Тетяна не ходить вже п'ятий рік: попри операцію після травми шийки стегна відновити нормальне пересування не вдалося. Додалися два інсульти. Тож після смерті чоловіка обробляти 38 соток землі з теплицями годі було й думати.

– Син у Києві служить. Каже: закінчиться війна, я тебе, мамо, заберу до себе. І я

вещ з хвороб стоп та нігтів – прим. ред.). Ініціативу «Крок допомоги» ініціювала БО «БФ «Схід СОС»: вона співпрацює із фахівцями, які також є ВПО і зараз живуть та працюють в Івано-Франківську.

– Ця ініціатива пілотується в Калуші та Стецєвій у будинках для людей поважного віку, яких евакуаційні команди нашого фонду врятували від війни, – пояснює одна з ініціаторок «Кроку допомоги» Світлана Агаджанян. – Комфортне життя – це не тільки їжа та дах над головою, а й такий специфічний догляд, як допомога подолога.

Алла Василівна

АЛЛА ВАСИЛІВНА: Я РЯТУВАЛАСЯ ВІД ДВОХ ВІЙН

– А скільки дасте? – кокетливо відповідає на запитання про вік пані Алла. Я припускаю 75. – А 91 не хочете?!

Хоча жінка ходить з палицею та дуже погано бачить, вона – одна з найбільш мобільних мешканок закладу. Все життя пані Алла працювала на шахті: видавала шахтарям коногонки, була оператором теплового пункту. На пенсії поралася у городі, саджала картоплю – все, каже, як у всіх.

– А як війна стала підбиратися до нас, онук сказав: бабусю, я тебе заберу. І прислав

вірю. А що залишається робити? Донька до себе не кличе, бо сама по країні мотається: закохалася у військового, за ним їздить, хоч і чоловік був, і донька доросла є. Що поробиш – життя.

Під час інтерв'ю до пані Тетяни завітав подолог (фахі-

ВАЖЛИВЕ

до мене волонтера на машині. Тільки тому й зголосилася, що він попросив, – жінка витирає хустинкою очі, блакитні та непрозорі через катаракту. – Ми десь половину шляху вже проїхали, як той несподівано каже: «Ви тільки не плачете, але вас онук не забере». Бо він потрапив під обстріл. А я не слухаю – плачу...

Волонтер привіз пані Аллу до Дніпра в шелтер «Океан добра». Донька, сама вже літня жінка, теж була у Дніпрі, але маму не навідала, казала – лежить у лікарні.

– А потім нас привезли сюди. Я навіть не знала, куди ми ідемо, мені вже було все одно. Бо попри все хотіла додому. А якщо ні, то й нема різниці. Хоча тут добре. Я ж вже не вперше в евакуації. Ще на тій війна мама нас, трьох дітей, вивозила із Запоріжжя. Але я не пам'ятаю куди – бо дуже мала була. Може, теж десь тут рятувалися...

Її телефон старенький, з потертими кнопками і пошарпаним екраном. Вона вже не може ним користуватися сама: тільки якщо телефонують їй. А це відбувається нечасто: у списку останніх дзвінків є кілька в квітні і один у травні – від далекого родича.

Пропоную набрати онука, але старенька зголошується неохоче: як всі старі люди, вона боїться почуватися нав'язливою. Але дзвінок вже йде, і вона, почувши голос онука, шепоче: «Ой, Господи Боже мій, як хочеться». І вже у слухавку:

– Дімулечка, рідненький. Де ти, Дімоцька? А? А-а. Ти б хоч інколи набрав мене, Дімуля. Як там Ігорьок? Ой, там у Києві, кажуть, сильно бомблять. Да? Ладно, рідненький, все у вас нормально? Передай привіт дружині, – кричить вона у слухавку.

Поклавши телефон на ліжко, вже мені:

– Каже: кругом бомблять, тільки там, де ти зараз – ні. Тому я маю терпіти, хоч плачу щодня. Але й правда, що я нию і скаржуся? – наче засоромившись, каже вона. – У безпеці, годують нас добре, медсестрички такі душевні: як у мене серце прихопило, так усю ніч сиділа біля мене. Усім вдячні ми, чисті, помиті, нагодовані, живі. Що ж ще потрібно?..

ЛЮДМИЛА: МРІЮ ЩЕ ПОНЮХАТИ КВІТИ

Їй 76. З них 45 років працювала на виробництві віконного скла на заводі у Костянтинівці. Пані Людмила повертає голову до світла, у бік вікна, але через це скло вона вже нічого не бачить.

Просить розповісти, що там, за вікном її палати. Слухає про садок з молодими яблунями, яскраві високі ірис, що висаджені вздовж всієї будівлі. Зітхає. Каже: «У нас вся Україна така красива... А ще – я б хотіла просто понюхати квіти».

Після смерті чоловіка Людмила Василівна жила сама у двокімнатній квартирі. Коли очі перестали бачити, з дома вже не виходила – допомагали

Фото авторки

сусідки. Вони ж і викликали волонтерів зі «Схід-СОС».

– Розумію ж, що сама себе не обслуговую. Тому коли у шелтері в Дніпрі, де я жила спочатку, сказали їхати, подумала – мій варіант. Кажуть, таких місць обмаль, тому мені дуже пощастило. Я не вибаглива, мене все влаштовує. Мені б ще якогось гіда, щоб розповідав, що навколо відбувається. І новини я б слухала – війна зараз займає усі думки.

У приміщенні є ліфт, який спеціально побудували для зручності мешканців. І більшість мають змогу за допомоги персоналу виходити на свіже повітря.

– У Людмили Василівни нещодавно був інсульт, тож лікарі не рекомендують їй багато рухатися, – каже медсестра, коли я запитую, чи можна було б вивести пані на прогулянку. – Але раніше вона і телевизор слухала, і по будівлі ми ходили. На жаль, її хвороба відбирає й спогади...

Галина ДОРОНІНА, директор КУ «Територіальний центр обслуговування (надання соціальних послуг)» Снятинської міської ради:

– Наше відділення стаціонарного догляду для людей похилого віку та людей з інвалідністю працює з 2009 року: силами громади ми освоїли перший поверх колишнього приміщення лікарні. Звісно, хотіли його розширити, щоб мати змогу надати соціальні послуги більшій кількості людей. Подавали свої пропозиції у різні проекти через платформу Фонду регіонального розвитку і містобудування Івано-Франківської обласної ради.

Згодом отримали відгук від БФ «Схід-СОС»: йшлося не просто про частковий ремонт, а про комплексне облаштування усього другого поверху. Роботи закінчили наприкінці року, а 5 січня 2025-го до нас приїхали перші 10 ВПО з «Океану добра». У новому відділенні на 30 осіб усі соціально-побутові послуги надаються згідно державного стандарту, міська громада бере на себе проживання, харчування, комунальні послуги. Медикаментами забезпечуємо у межах першої допомоги, в разі необхідності людей влаштовують у лікарню.

Чому наша громада взяла участь у цьому проекті? Бо якось мусили долучитися до допомоги людям, які постраждали від війни. Силами громади ми навряд чи подужали такий масштаб, а завдяки друзям зі «Схід-СОС» все вдалося. Ми збільшили штат працівників – це робочі місця для місцевих мешканців. Розуміємо, що дехто з переселенців вже нікуди не поїде, навіть коли закінчиться війна. Але так чи так, в громаді будуть додаткові місця для соціальної підтримки.

Пані Людмила

ОЛЕКСАНДР: ШКОДУЮ, ЩО ВТРАТИВ СІНА

67-річного Олександра з Покровського району вивезли наші військові. Він залишався останнім мешканцем у селі. Зайшли у напівзруйнований будинок, де він повзав на колінах, бо після переламу тазостегнового суглобу ногами вже не ходив.

– Та все думав, що буде добре. А воно все гірше та гірше, – небагатослівно пояснює чоловік своє рішення залишатися вдома попри усе.

Військові перевезли його до лікарні, а потім – до тимчасового шелтера у Дніпрі. Там сказали: якщо знайдете, куди їхати, ми допоможемо дістатися. Сестри Олександра

дра виїхали до дітей – одна до Вишневого, інша до Кременчука. А йому не було до кого: після розлучення з дружиною чоловік якось небагато спілкувався з сином, а згодом вони взагалі перестали підтримувати зв'язок, хоча й жили неподалік один від одного.

– Так вийшло, – каже Олександр. – Хотів би зараз поговорити. По молодості здається, що якось воно буде. А потім вже пізно. Старий я вже... Мені не було куди їхати, тож зголосився на Стецеву на Франківщині: після того, що я бачив та чув вдома, мені вже нічого не страшно. Важливо, щоб це було постійно, не хочу микатися туди-сюди. Умови тут хороші, ходжу з ходунками, в палату поставили телевизор – я спорт дивлюся, бо футбольний фанат.

Пан Олександр – шахтар. Каже, з області за все життя виїжджав хіба що до столиці. Але тут йому подобається, хоча у будь-який момент він може написати заяву та поїхати кудись ближче до дому.

– А куди їхати? Там вже все розбите. Фронт суне. Мабуть, нам вже не доведеться повертатися, – каже він, дивлячись у вікно. – А що, яблука не померзли, не знаєте? Тут кажуть, яблук багато. Як у нас абрикосів – пам'ятаєте, йдеш по вулиці, а воно все біле та пахуче – квітне!

У палаті з Олександром ще два чоловіки: ця трійця – єдині представники своєї статі серед жіночого царства. Але вони не скаржаться: мовляв, їх ніхто не ображає, навпаки, цінують та шанують.

Коли я йду, Олександр говорить услід: «Я буду шукати його номер телефона»... **CN**

НАДИХАЮЧЕ

Галина Цимбалюк садить полуницю другий рік. Щоправда, 2024 року врожай зібрати не судилося: насіння зійшло погано, а ту, що виросла, – злив дощ. Цього сезону всю городину посадили в теплицях.

– Мій син, племінники їдять полуницю просто з грядки. Коли хочеться солодкого, заходять в теплицю і рвуть. Ми так само. Важко встояти перед такою красунею. А який аромат! – хвалиться жінка.

САМОЗАЙНЯТИСТЬ: ЯК ПЕРЕСЕЛЕНЦІ ВЧАТЬСЯ ЖИТИ НАНОВО

В теплицях працюють кілька сімей близьких родичів, з якими Галина виїхала з рідного селища Степного у Волноваському районі Донецької області. Разом вони орендували земельну ділянку в селищі Великій Олександрівці на Київщині. Привели до ладу закинуту стару хату, розчистили чагарники та побудували теплиці.

– Грошима склалися кілька родин. У кого які заощадження були – все в теплиці. До того із теплицями справу не мали, лише колись допомагали поратися. Чоловік все монтував і зварював сам, туди провели воду, тепло. Зараз там вентиляція, датчики, хвіртки відкриваються. Перший рік вирощували огірки, помідори, потім ще одну збудували – там полуниця була, а нині їх об'єднали. Щоб ягода була крупною, багато квіточок зриваємо, а траву вириваємо руками.

Сільське господарство переселенці обрали не випадково. Вдома вони займалися фермерством – вирощували зернові та технічні культури. Загалом обробляли до тисячі гектарів, паї орендували в сусідів.

– Земля в оренді, власна техніка, комбайни, трактори – все було. Ми створили товариство з обмеженою відповідальністю, гарно працювали, обробляли землю, допомагали селу робити ремонти в місцевій школі...

КАЦАПИ З БУДИНКІВ ТЯГЛИ ВСЕ, ЩО БАЧИЛИ

Хоча Цимбалюки й мали землю в безпосередній близькості до окупованої ще з 2014 року території, вони до останнього не вірили в те, що РФ наважиться на відкриту агресію. Потужні обстріли відчули на собі одразу, оскільки Степне розташоване поблизу Маріуполя.

– Жили у брата в підвалі. Як кацапи відстрілювалися, тоді виходили – води набрати, одяг взяти. Та якось вони зарядили двічі поспіль, а ми були надворі. Снаряди лягли просто під поріг, вікна, двері все посипалося. Я впала, накрила собою сина Гліба. Малому тоді було 12, він кричав: «Піду в армію і вб'ю Путіна». Будинки навколо горять, а ми гімн у підвалі співаємо.

Того ж дня, розповідає Галина, касета «Граду» залетіла до сусідки в кімнату. Попри всі намагання, врятувати жінку не вдалося. Після цього випадку, 10 березня 2022 року о 6:00, взявши дітей, батьків, якісь речі, родина з білою ганчіркою на автівці вирушила в бік відносно мирної України.

НІЧОГО, ОКРІМ ЛЮБОВІ

Переселенка з Донеччини вирощує полуницю, огірки та помідори на Київщині

«Нічого, окрім любові, у полуницю не додаємо! Лише любов, сонце й наші турботливі руки» – на відео з таким написом і неймовірно апетитними ягодами я випадково натрапила в інстаграмі. Замовила раз, потім вдруге. А тоді вирішила розпитати в господині, як їй вдається вирощувати таку смачну полуницю. І у відповідь почула цю історію.

Галина у 2022 році

досвіді – вчитися доводиться на власних помилках.

– Експериментуємо, ризикуємо, вчимося. Ось огірки садили – 500 штук – вони не зійшли, а насіння коштує 1,10 гривні. Ми спеціально беремо неабияке. Пробуємо різні сорти, дивимося – яка шкірка, як довго зберігається. Полуницю починали розводити, так кожний вусик невидимками прищеплювали. Гроші якісь заробимо – знову їх вкладаємо. Посадити 3 тисячі кущів одразу – для нас поки нереально.

Нині в теплицях переселенців із Донеччини вже достигли огірки та помідори. Вродила й картопля. І звісно – полуниця. Люди купують, каже Галина. Подобається – знову повертаються. Деякі сумніваються, що вдома можна виростити таку велику ягоду та смачні овочі. Тоді показують відео, запрошують відвідати теплиці.

Пораються в землі переважно жінки. Чоловік Галини став до лав ЗСУ – боронить Україну на Покровському напрямку. **СН**

Людмила ШЕЙКО

Лишили все – сільськогосподарську техніку, майно, рідний будинок: «лівову частку щасливого життя». За дев'ять днів у село зайшли російські військові...

– Жах, що коїлося. Кацапи з будинків тягли все, що бачили. Перше, що в нас потягли – це труси і шкарпетки. Нагадали в будинку, позабавили лайном туалети. У нас ще на вулиці туалет був, але туди вони не виходили.

ВИБАГЛИВА ПОЛУНИЦЯ

У перший рік, коли виїхали, жили у родичів, розповідає Галина. Там вісімнадцятеро переселенців намагалися перечекати, все ще сподіваючись на повернення додому. Згодом частина родини – а це вісім людей, винайняли окрему квартиру, потім ще одну.

Поки вкладення у фермерську справу не «відбили», зізнається Галина. Причина не лише в несприятливих погодних умовах, а й недостатньому

НАДИХАЮЧЕ

Спочатку створення мила було заняттям для душі, й лише через кілька років прийшло усвідомлення, що це приносить постійний дохід. А отже, потрібно розвивати цю справу.

– Я пам'ятаю, коли вперше зварила мило і воно вийшло таким, як я хотіла... Зараз згадую перші виробы та сама здивуюся, який великий шлях я пройшла, чому навчилася і скільки досвіду вже маю, – говорить Валентина.

Жінка – переселенка, спочатку з Донецька до Мирнограда, потім – до Кропивницького. Ще в Мирнограді Валентина почала навчатися бізнесу – як вести справу, як продавати. Тоді подалася на грант і на отримані кошти придбала обладнання, необхідне для миловаріння, принтер для друку наліпок і форм для мила, матеріали для роботи.

Вперше їдучи з дому 2014 року, вона збирала лише одяг. А до від'їзду зимою 2024-го ґрунтовно готувалася, стежачи за ситуацією під Авдіївкою – по ній рахувала для себе рівень небезпеки. Вирішивши нарешті їхати, родина Гартовіних забрала з собою усе, що змогла увезти. Серед упакованих у коробки речей було і приладдя для виготовлення мила та свічок.

Аби адаптуватися в Кропивницькому, Валентина охоче відвідує різні заходи – тренінги, зустрічі з бізнесом. У такий спосіб і знайомиться, і шукає нових партнерів.

– Коли бачу анонс якоїсь події, намагаюся не пропускати її. Адже це нагода поспілкуватися, почути щось нове та корисне, знайти нових партнерів чи клієнтів. Для мене це важливо.

Якось у декретній відпустці Валентина Гартовіна – економістка за фахом – від нудьги почала пробувати себе у творчості: то ляльок шила, то в'язала. Але «вау»-ефект на неї справило саме мило. От вона й миловарить вже понад 12 років. Загалом за весь час, відколи вона займається цією справою, зварила понад 1 тону мила ручної роботи.

ПЕРЕТВОРИТИ ХОБІ НА БІЗНЕС

Свої виробы – мило та свічки – підприємниця нині продає онлайн. Раніше брала активну участь у ярмарках – була й у Великих Сорочинцях, і у Києві, і на місцевих ярмарках на Донеччині. Однак, за її словами, ярмарки потребують багатьох зусиль – часу на підготовку товару, грошей, та й власне спілкування забирає ресурс. Тому Валентина нала-

штувала під продаж свої соцмережі.

Її продукцію купують у різних куточках України, а також у Німеччині, Нідерландах, Естонії. Серед замовників – як приватні клієнти, так і гуртові, які періодично роблять корпоративні замовлення до свят.

Останнім часом Валентина більше робить свічок – розглядаючи їх не лише як елемент

декору, а й як терапевтичну складову під час війни. Для них використовує соєвий, бджолиний або пальмовий віск: вони натуральні й приємно пахнуть. Якось у Покровську разом з простором Vulvar втілила чудовий проект – на баночках зі своїми свічками надрукувала уривки з поезій Лесі Українки та сучасних українських поетів.

– Щоб зберегти своє ментальне здоров'я, багато людей зараз займаються йогою, медитацією, роблять психологічні вправи. Тож замовляють у мене свічки – в баночках і без, різних форм, які вигадую сама чи підказують замовники. Силует жінки або чоловіка, рукавички, шапки, великодні яйця чи, наприклад, свічки у бетоні – виглядає дуже оригінально та атмосферно.

З метою додатково заробити Валентина записала курс з миловаріння, виготовлення свічок та гіпсових форм, який продає тим, хто хоче опанувати цю справу або покращити свої уміння. І паралельно шукає нові грантові можливості. Наприклад, замість купувати філомент для 3D-друку форм підприємниця хоче виготовляти їх з пластикових пляшок, яких навколо вдосталь. Це збереже екологію і зменшить витрати на закупівлю імпортованих складових для роботи принтера і виготовлення друкованих форм.

Нещодавно Валентина провела підрахунки, які здивували її саму – виявляється, вона зварила вже понад тону мила.

– Я порахувала кількість придбаної основи для мила, тож вийшло так багато. За один раз це може бути від 100 грамів до десяти кілограмів основи – усе залежить від замовлення. ... **CN**

Наталка СТЕПОВА

ЦІКАВЕ

Ідея створення унікального мерчу, який би багатогранно представив справжню суть Маріуполя, зародилася у 21-річної Катерини ще 2021 року під час міського фестивалю.

– Я подумала про те, що на той момент було не дуже багато цікавих речей, які б дійсно відображали глибину міста, його багатогранність, та які несоромно привезти з культурно-приморсько-індустріального Маріуполя, – пояснює вона.

Навчання в бізнес-школі для молоді у вільному просторі «Халабуда» допомогло Катерині сформулювати та оформити ідею. Вона розробила кілька дизайнів, і 20 лютого 2022 року презентувала свій бізнес-план. З брендом мерчу АВГТІ дівчина була готова стартувати вже через тиждень, але ранок 24 лютого кардинально змінив усі плани.

26 лютого 2022 року Катерина разом з родиною покинули Маріуполь. Виїхали з самого ранку, десь о третій дістались до Дніпра. Вже там в новинах дізналися, що кілька навколо міста замкнулося.

Півроку дівчина жила й працювала в громадському секторі в Ужгороді, а восени 2022 року переїхала до Києва. Її батьки оселилися поруч, в Ірпені.

Досвід переміщення, біль втрати та постійні думки про рідне місто надали ідеї бренду нового, ще глибшого сенсу. І восени 2023 року, зібравши власні невеликі заощадження, без грантової підтримки Катерина вирішила діяти.

Першим її сувенірним виробом став шопер із написом «З морем у серці та металевою крихтою у легенях». Спочатку створила один такий шопер для себе, з думкою: якщо не вийде, то вона нічого й не втратить. Пофотографувала та виставила пропозицію передзамовлення в соцмережі. І за перший тиждень назбиралося заявок на 30 шоперів.

Серед перших замовників переважали маріупольці. Згодом підтягнулися люди з інших областей, але їхні замовлення все одно були пов'язані зі Сходом, бо вони хотіли зробити подарунок своїм друзям чи знайомим з Донеччини.

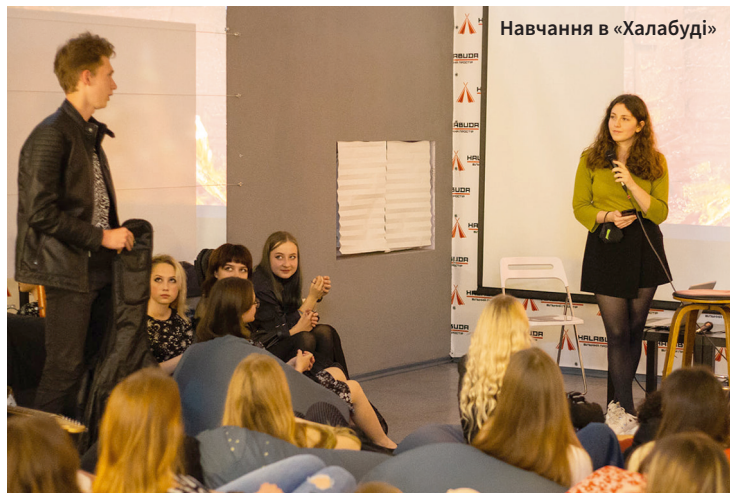
Особливо цінними для Катерини є історії, коли мерч стає приводом для знайомства, точкою дотику. Ось дівчина з її шопером їде в метро, до неї підходить молодий чоловік, впізнає на принті Маріуполь. Під час спілкування з'ясується, що він воював під Маріуполем. Ось інша дівчина завдяки шоперу знайомиться в потязі з культурним діячем із Криму і він запрошує її на фестиваль до Одеси.

Важливою складовою своєї діяльності Катерина одразу визначила допомогу ЗСУ. Частина прибутку від продажів вона спрямовує на рахунок маріупольської «Халабуди», яка

24-річна Катерина Храпович із Маріуполя живе тепер у Києві. Пам'ять про рідне місто вона намагається зберегти та передати іншим через власний мерч, сповнений спогадами та символами. Філософія її бренду полягає в можливості розповісти про свою ідентичність лише кількома фразами, коли «річ каже про це замість нас».

АЗОВСЬКІ ХВИЛІ – СКЛADOVA MOЄЇ КРОВІ

Молода дизайнерка переосмислює бренд міста Марії

Навчання в «Халабуді»

займається ремонтом дронів у Черкасах.

– Допомогати військовим – це зараз обов'язок кожного з нас. Бо завдяки ним ми маємо можливість робити своє в тилу, – переконана Катерина.

Цієї зими асортимент бренду про Маріуполь розширився – додалися худі з новими принтами та фразами: «Азовські хвилі – складова моєї крові» та «Вітри степів гартували мою волю». У планах – футболки, листівки, плакати. Катерина

поступово розширює тематику, включаючи й інші міста українського Сходу та Півдня. Кожен її дизайн, кожна фраза – це результат глибоких роздумів та обговорень з однодумцями, які теж саме звідти. Вони вже стали своєрідною фокус-групою: чи вгадують люди дуже локальні значення, чи відгукнуться на закладені нею сенси.

– Мій бренд – це, по-перше, важливий інструмент проживання власного досвіду та можливість пам'ятати, тримати в

Фото з архіву Катерини Храпович

голіві всі ці образи, ідеї, якісь локальні фразочки... А по-друге, я відчуваю, що даючи іншим людям матеріальне нагадування про дім, я їх підтримую.

Дизайнерка прагне максимальної автентичності та смислового наповнення. Вона критично ставиться до поверхневого використання символіки окупованих міст тими, хто не розуміє їхньої суті.

– Мене так трошки харить, коли люди, які ніколи не були на Донеччині, беруть перші три фотографії, які знайшли за запитом «Маріуполь», і роблять на цьому мерч. Ніби й добре, що воно є, розповідає про Схід. Але такий підхід зовсім не відображає, якими були ці міста, якими ми мали б їх пам'ятати.

Про населені пункти Сходу люди здебільшого дізналися вже після того, як вони були знищені, тому однією зі своїх цілей Катерина бачить просвітницьку місію – розповідати про Схід не лише через призму руйнувань.

– Мені хочеться, аби про Донеччину, про Маріуполь згадували не тільки в контексті болю та розрухи, як край шахтарів і війни. У нас дійсно була потужна громадська спільнота, дуже багато культурних проєктів...

Минуле, яким вона його пам'ятає, знищене російськими ракетами, і це найважче – усвідомити, що ти ніколи більше не повернешся додому, бо його більше не існує.

– Не існує таким, як він був, і він вже ніколи таким не буде. Ніколи не буде такого Сходу, не буде такого Маріуполя...

Однак попри це Катерина Храпович, яка зараз в Києві займається допомогою військовим та ветеранам, мріє колись відкрити крамницю свого бренду у вільному українському Маріуполі – місті, пам'ять про яке вона так дбайливо береже та передає іншим. **CN**

Олена АКУЛОВА

СМАЧНЕ

Маленькі індичі ковбаски з сиром та вершковим маслом називають мазуриками, а найбільш поширеними вони були в північно-західних регіонах України, особливо – на Волині. Традиційно цю страву подавали з відвареною картоплею, картопляними оладками чи дерунами. То що, спробуємо, як смакує Волинь?

МАЗУРИКИ

ЩО ТРЕБА:

- ♦ м'ясо індички – 1 кг
- ♦ яйця – 5 шт.
- ♦ тертий твердий сир – 50 г
- ♦ вершкове масло – 100 г (і додатково 100 г для смаження)
- ♦ молоко – 50 г
- ♦ борошно або мелені сухарі – 50 г
- ♦ часник – 50 г
- ♦ сіль, перець за смаком.

ЯК ГОТУВАТИ:

1. Для фаршу м'ясо індички перепускаємо через м'ясорубку, сир натираємо на тертушці.
2. Змішуємо в посудині м'ясо, сир, яйця, молоко та 100 г вершкового масла. Додаємо сіль та перець за смаком.
3. З фаршу формуємо невеликі ковбаски і обвалюємо їх

в панірувальних сухарях або борошні.

4. Розтоплюємо на пателіні решту вершкового масла і обсма-

жуємо мазурики з обох боків.

5. Готову страву посипаємо подрібненим часником та подаємо гарячою.

ПІДТРИМУЄМО ЗСУ – ДОПОМАГАЄМО СОБІ!

ІВАН UA383052990000026005015017860
ЄДРПОУ 39696398

Отримувач: Міжнародний благодійний фонд «Повернись живим»

Призначення платежу: Благодійна пожертва військовим